

קידוש החודש

מתניה וייס

שליח לשעבר בממפיס (תשפ"א)

כיום תלמיד שיעור ז' בישיבת הר עציון

הגמרא במסכת ראש השנה מביאה סיפור מדהים לגבי קידוש החודש:

משנה... - ועוד באו שניים, ואמרו: ראינוהו (=את הירח) בזמנו, ובליל עיבורו לא נראה. וקיבלן רבן גמליאל. אמר רבי דוסא בן הורכנס: עדי שקר הן! היאך מעידים על האשה שילדה, ולמחר כריסה בין שיניה? אמר לו רבי יהושע: רואה אני את דבריך.

שלח לו רבן גמליאל: גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביוה"כ שחל להיות בחשבונוך. הלך ומצאו רבי עקיבא מיצר. אמר לו: יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר: 'אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם' - בין בזמן בין שלא בזמן, אין לי מועדות אלא אלו.

גמרא... - דתניא: הלך ר"ע ומצאו לרבי יהושע כשהוא מיצר. אמר לו: [רבין], מפני מה אתה מיצר? אמר לו: עקיבא, ראוי לו שיפול למיטה י"ב חדש, ואל יגזור עליו גזירה זו!

א"ל: רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי.

אמר לו: אמור.

אמר לו: הרי הוא אומר 'אתם... אתם... אתם' ג' פעמים - אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזדיין, אתם אפילו מוטעין. בלשון הזה אמר לו: עקיבא נחמתי נחמתי

(ראש השנה כה.).

הגמרא מספרת על וויכוח שהתעורר בין רבי יהושע ורבן גמליאל לגבי זמנו של עיבור החודש. במהלך הדיון ביניהם גזר רבן גמליאל, שהיה אב בית הדין ובעל הסמכות על העיבור, על רבי יהושע להגיע אליו במקלו ביוה"כ על פי חשבונו של רבי יהושע כדי להוכיח שהלכה כמותו. במהלך הדיון הגמרא מגלה לנו דבר מדהים - כוחם של בית הדין כה גדול בקידוש החודש שגם אם הם טועים בחשבונם, ואף קובעים את ראש חודש בזמן הלא נכון במזיד (!) קביעתם מתקבלת. זהו דין ייחודי וחזק מאוד - כוחם של בית דין לקבוע דבר שלכאורה תלוי במחזור טבעי ובגרמי השמים. הדין הזה חושף בפנינו רעיון מחשבתי ביחס לכוחם של בית הדין וקביעת הלכה.

התורה נתנה משמים, היא נצחית ואבסולוטית. אך ברגע שנחתה על הארץ - לא בשמים היא. העיצוב והתפתחות שלה נתונה בידי בני האדם. היא גמישה ונתונה לעיצוב ויצירתיות ע"פ הצורך והשעה - כמובן שבתוך גבולות וכללים מאוד ברורים. החידוש הגדול בקידוש החודש הוא שאפילו בדברים שלכאורה תלויים בגורמים טבעיים - גרמי השמים ומחזור השנה, גם שם כוחו של האדם בעיצוב ההלכה חזק מכל כח אחר.

אפשר לראות את העיקרון הזה במקרה היפותטי מעניין שמביא המנחת חינוך בקשר לקידוש החודש, פרדוקס קידוש החודש:

מעשה בשני אנשים שבאו לסנהדרין ביום ל' באב והעידו שראו את מולד הלבנה. בהתאם לעדותם החליט בית הדין להכריז על אותו יום כיום א' באלול, אך לפני שהספיקו להכריז כך, הגיעו לבית הדין שני עדים אחרים להקדם את עדותם של העדים הראשונים או לפסלם. לשני העדים האחרונים ימלאו 13 שנים ביום א' באלול, ולפיכך ביום זה יהפכו לבני מצווה וכשירים לעדות.

אם תתקבל עדות העדים הראשונים, התאריך יהיה א' באלול ויוכלו העדים האחרונים לפסול את הראשונים. אם תיפסל עדות העדים הראשונים, התאריך יהיה ל' באב ומשמעות הדבר תהיה שהעדים האחרונים פסולי עדות. אם נפסלו העדים האחרונים לעדות, הרי שיש לקבל את עדות הראשונים ולקבוע כי התאריך הוא א' באלול. לפיכך, העדים האחרונים כשרים לעדות ויכולים לפסול את העדים הראשונים, ויש להכריז כי התאריך הוא ל' באב. וכן הלאה וכן הלאה.

ניתן לראות גם כאן את כוחה של הקביעה של בית הדין. לקביעת התאריך של ראש החודש יש כל כך הרבה נפקא מינות שונות, אפילו לגבי היכולות לקבל את עדותן של בני מצווה, דבר שלכאורה תלוי בזמן בלבד! התורה נותנת כח לאדם לעצב את ההלכה גם במקום מפתיע זה - ציר הזמן ולוח השנה.

שבת שלום!

לתגובות: matanyaweiss@gmail.com